

પગારની આવક [INCOME FROM SALARY]

- **અર્થ-** "માલિક અને કર્મચારીનો સંબંધ હોય તેવા સંજોગોમાં માલિક દ્વારા કર્મચારીને તેની સેવાના અવેજ તરીકે ચુકવવામાં આવતા રોકડ અને બિન રોકડ લાભોને પગાર તરીકે ઓળખવામાં આવે છે".

દા.ત.-મૂળ પગાર, મોંઘવારી ભથ્થું, ઘરભાડા ભથ્થું, બોનસ વગેરે રોકડ લાભો છે. જ્યારે મફત રહેઠાણની સવલત, મફત મોટર કારની સવલત વગેરે બિન રોકડ લાભો છે.

- **પગારની આવકમાં સમાવવામાં આવતી આવકોની વિગતો.**

[1] મૂળ પગાર, બોનસ અને કમિશન

[2] કરપાત્ર ભથ્થાં

- 1) મોંઘવારી ભથ્થું
- 2) ઘરભાડા ભથ્થું
- 3) બાળકોનું શિક્ષણ ભથ્થું અને હોસ્ટેલ ભથ્થું.
- 4) વાહન ભથ્થું
- 5) મેડિકલ ભથ્થું
- 6) મનોરંજન ભથ્થું
- 7) વિદેશ ભથ્થું
- 8) અન્ય વિશિષ્ટ ભથ્થાં

[3] વર્ષાસન કે પેન્શન

[4] ગ્રેજ્યુઇટી

[5] માન્ય પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં માલિકનો ફાળો અને માન્ય પ્રોવિડન્ટ ફંડનું વ્યાજ

[6] સવલતો-

- A. તમામ પ્રકારના કર્મચારીઓ માટે કરપાત્ર ગણાતી સવલતો
- B. ફક્ત વિશિષ્ટ પ્રકારના કર્મચારીઓ માટે કરપાત્ર ગણાતી સવલતો
- C. તમામ પ્રકારના કર્મચારીઓ માટે કરમુક્ત ગણાતી સવલતો

[7] પગારની અવેજમાં ચૂકવાતા અન્ય લાભો

[8] કુલ ગ્રોસ પગારમાંથી બાદ મળવાપાત્ર કપાતો-

[9] કલમ 80સી હેઠળ બાદ મળવાપાત્ર કપાતો.

➤ ઉપરની પગારની વિગતો અંગે આવકવેરાધારાની જોગવાઈઓ

[1] મૂળ પગાર, બોનસ અને કમિશન- સંપૂર્ણપણે કરપાત્ર ગણાય છે.

[2] કરપાત્ર ભથ્થાં-

1) મોંઘવારી ભથ્થું- સંપૂર્ણપણે કરપાત્ર ગણાય છે.

2) ઘરભાડા ભથ્થું- આ ભથ્થાંની રકમ પૈકી નીચેની ત્રણ રકમોમાંથી સૌથી ઓછી થતી રકમ કરમુક્ત ગણાય. તેનાથી વધારાની રકમ કરપાત્ર બને છે.

i. ખરેખર મળેલું ઘરભાડા ભથ્થું(HRA)

ii. ખરેખર ચૂકવેલું ભાડું - પગારના 10%

(પગારનાં 10%થી વધુ ચૂકવેલું ખરેખર ભાડું)

iii. પગારનાં 40% કે પગારનાં 50% લેખે થતી રકમ

(મુંબઈ, દિલ્લિ, ચેન્નાઈ અને કોલકત્તા માટે 50% બાકીના સ્થળો માટે 40%)

નોંધ- a) ઉપરની ગણતરી માટે સામાન્ય સંજોગોમાં મૂળ પગાર ધ્યાનમાં લેવાય છે, પરંતુ નિવૃત્તિનાં લાભોની ગણતરી માટે મોંઘવારી ભથ્થું ધ્યાનમાં લેવાતું હોય તો ઉપરની ગણતરી માટે પગાર = મૂળપગાર + મોંઘવારી ભથ્થું + વેચાણ પર કમિશન તે મુજબ ગણવું.

b) કર્મચારી ખરેખર ભાડાના મકાનમાં રહેતો હોય તો જ કરમુક્તિનો લાભ મળે છે, પોતાની માલિકીનાં મકાનમાં રહેતા કર્મચારી માટે પૂરેપૂરું ઘરભાડા ભથ્થું કરપાત્ર ગણાય છે.

3) મનોરંજન ભથ્થું- આ ભથ્થાની કરપાત્રતા અંગેની જોગવાઈઓ નીચે મુજબ છે.

(અ) સરકારી કર્મચારીઓને મળતું મનોરંજન ભથ્થું-

કાયદેસરના કોર્પોરેશન સિવાયના સરકારી કર્મચારીઓને મળતા મનોરંજન ભથ્થાની રકમ પૈકી નીચેની ત્રણ રકમોમાંથી સૌથી ઓછી થતી રકમ કરમુક્ત ગણાય છે.

i. ખરેખર મળેલ મનોરંજન ભથ્થું

ii. મૂળ પગારનાં 1/5 ભાગ કે 20 ટકા જેટલી રકમ

iii. વધુમાંવધુ વાર્ષિક ₹ 5000

(બ) કાયદેસરના કોર્પોરેશન સહિતનાં ખાનગી કર્મચારીઓને મળતું મનોરંજન ભથ્થું- આ પ્રકારનાં કર્મચારીઓને મળતું મનોરંજન ભથ્થું પૂરેપૂરું કરપાત્ર ગણાય છે.

4) બાળકોનું શિક્ષણ ભથ્થું અને હોસ્ટલ ભથ્થું-

આ ભથ્થાં નીચેના નિયમો મુજબ કરપાત્ર બને.

i. શિક્ષણ ભથ્થું બાળક દીઠ માસિક ₹100 લેખે વધુમાંવધુ બે બાળકો સુધી કરમુક્ત ગણાય તેનાથી વધારાની રકમ કરપાત્ર બને.

ii. હોસ્ટલ ભથ્થું બાળક દીઠ માસિક ₹300 લેખે વધુમાંવધુ બે બાળકો સુધી કરમુક્ત ગણાય તેનાથી વધારાની રકમ કરપાત્ર બને.

5) વાહન ભથ્થું-આ ભથ્થું નીચેના નિયમો મુજબ કરપાત્ર બને.

- I. માસિક ધોરણે નિયમિત મળતુ વાહન ભથ્થું હવેથી પુરેપુરું કરપાત્ર ગણાય છે, પરંતુ અંધ કે અપંગ કર્મચારી હોય તો માસિક ₹3200 સુધી કરમુક્ત ગણાય છે.
- II. ખરેખર મુસાફરી અંગે મળતુ વાહન ભથ્થું અન્ય કોઈ સુચના આપેલી ના હોય તો પૂરેપૂરું ખર્ચાઈ ગયુ હશે તેમ માનીને કરમુક્ત ગણવું, પરંતુ આવા ભથ્થાંની રકમમાંથી કોઈ રકમની બચત થઈ હોય તો બચેલી રકમ કરપાત્ર ગણાય છે.

6) મેડીકલ ભથ્થું કે દાક્તરી સારવાર ભથ્થું-માસિક ધોરણે મળતું આવું ભથ્થું પૂરેપૂરું કરપાત્ર ગણાય છે.

7) વિદેશ ભથ્થું- આ ભથ્થું નીચેના નિયમો મુજબ કરપાત્ર બને છે.

- I. વિદેશમાં સેવા આપતા સરકારી કર્મચારીઓને ભારત સરકાર તરફથી મળતું વિદેશભથ્થું સંપૂર્ણપણે કરમુક્ત ગણાય છે.
- II. વિદેશમાં સેવા આપતા ખાનગી કર્મચારીઓને માલિક તરફથી મળતુ વિદેશ ભથ્થું સંપૂર્ણપણે કરપાત્ર ગણાય છે.
- III. ભારતમાં સેવા આપતા વિદેશી બિન-રહીશ (NRI) ખાનગી કર્મચારીઓને (ટેકનિશિયનોને) માલિક તરફથી મળતું વિદેશ ભથ્થું સંપૂર્ણપણે કરપાત્ર ગણાય છે.
- IV. ભારતમાં આવેલી વિદેશી એલચી કે એમ્બેસી કચેરીમાં સેવા આપતા વિદેશી સરકારી કર્મચારીઓને ચુકવાતા ભથ્થાં અને પગાર કરમુક્ત ગણાય છે.

8) અન્ય વિશિષ્ટ ભથ્થાં-

આવા ભથ્થાંઓ અને તેની કરપાત્રતા અંગેના નિયમો નીચે મુજબ છે.

- I. પ્રવાસ ભથ્થું, દૈનિક ભથ્થું, મદદનીસ ભથ્થું, ગણવેશ ભથ્થું, શૈક્ષણિક હેતુ માટે ભથ્થું વગરે અંગે કોઈ સૂચના આપેલી ના હોય તો સંપૂર્ણ કરમુક્ત ગણવાં, પરંતુ મળેલ રકમ અને ખરેખર ખર્ચ બંને જણાવેલ હોયતો બચાવેલી રકમ કરપાત્ર ગણાય છે.
- II. સિટી કોમ્પેન્સેટરી ભથ્થું અને પ્રોજેક્ટ ભથ્થું પૂરેપૂરા કરપાત્ર ગણાય છે.
- III. પહાડી વિસ્તાર ભથ્થું માસિક ₹1600 સુધી કરમુક્ત છે, જ્યારે દુર્ગમવિસ્તાર, સરહદી વિસ્તાર કે આતંકવાદથી ગ્રસ્ત વિસ્તાર ભથ્થાં નિયત મર્યાદા સુધી કરમુક્ત છે.
- IV. આદિવાસી વિસ્તારભથ્થું (ટ્રાયબલ એરિયા એલાઉન્સ)- મધ્યપ્રદેશ, તામિલનાડુ, ઉત્તરપ્રદેશ, કર્નાટક, ત્રિપુરા, આસામ, પશ્ચિમ બંગાળ અને ઓરિસ્સાના આદિવાસી વિસ્તારોમાં માસિક ₹200 લેખે કરમુક્ત છે. બાકીના રાજ્યોમાં કરપાત્ર છે.
- V. વાહન-વ્યવહારના ધંધામાં ચુકવાતું અંગત ખર્ચ માટેનું ભથ્થું 70 ટકા લેખે અથવા વધુમાં વધુ માસિક ₹10000 લેખે કરમુક્ત ગણાય છે.
- VI. હાઇકોર્ટ અને સુપ્રિમ કોર્ટના ન્યાયાધિસને 1954ના કાયદા હેઠળ ચુકવાતા તમામ ભથ્થાં સંપૂર્ણપણે કરમુક્ત છે. તેવી જ રીતે સુપ્રિમ કોર્ટના ન્યાયાધિસને 1958ના કાયદા હેઠળ ચુકવાતું આતિથ્ય ભથ્થું સંપૂર્ણ કરમુક્ત ગણાય છે.
- VII. સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘ (UNO)ના કર્મચારીને ચુકવાતા તમામ ભથ્થાં કરમુક્ત છે.
- VIII. સાર્ક (SAARC)ના સભ્ય દેશમાંથી શિક્ષક/સંશોધનકર્તાને મળતા ભથ્થાં જે તે દેશમાં તેના આગમનથી 2 વર્ષ સુધી કરમુક્ત ગણાશે.

[3] વર્ષાસન કે પેન્શન- માલિક દ્વારા કર્મચારીને નિવૃત્તિ પછી ચુકવવામાં આવતુ પેન્શન કે વર્ષાસન નીચેની જોગવાઈઓ મુજબ કરપાત્ર બને છે.

(અ) નિયમિત પેન્શન-માસિક ધોરણે મળતું નિયમિત પેન્શન તમામ પ્રકારના કર્મચારીઓ માટે પગારની આવક તરીકે પૂરેપૂરુ કરપાત્ર ગણાય છે.

(બ) એકસામટુ પેન્શન(COMMUTED PENSION)-આ અંગેની જોગવાઈઓ નીચે મુજબ છે.

- (1) સરકારી કર્મચારીઓ, કાયદેસરના કોર્પોરેશનના કર્મચારીઓ, હાઈકોર્ટ અને સુપ્રિમ કોર્ટના ન્યાયાધિશોને મળતુ એકસામટુ પેન્શન સંપૂર્ણ કરમુક્ત ગણાય છે.
- (2) ખાનગી કે બિન-સરકારી કર્મચારીઓને મળતુ એકસામટુ પેન્શન નીચેના નિયમો મુજબ કરમુક્ત ગણાય છે.

(i) જો કર્મચારીને ગ્રેજ્યુઇટી પણ મળી હોયતો કુલ પેન્શનના 1/3 ભાગ જેટલી રકમ કરમુક્ત ગણાય છે.

(ii) જો કર્મચારીને ગ્રેજ્યુઇટી ના મળી હોયતો કુલ પેન્શનના 1/2 ભાગ જેટલી રકમ કરમુક્ત ગણાય છે.

[4] ગ્રેજ્યુઇટી (GRATUITY)-કર્મચારીની લાંબા સમયની સેવાઓને ધ્યાનમાં રાખીને નિવૃત્તિ સમયે તેમની નોકરીના વર્ષોને આધારે કેટલીક રકમ વળતર સ્વરુપે ચુકવાય છે, તેને ગ્રેજ્યુઇટી કહે છે.

ગ્રેજ્યુઇટીની કરપાત્રતા અંગે આવકવેરા કાયદામાં નીચે મુજબ જોગવાઈઓ કરેલી છે.

(અ) સરકારી કર્મચારીઓને મળતી ગ્રેજ્યુઇટી-

કાયદેસરના કોર્પોરેશન સિવાયના સરકારી કર્મચારીઓને યુકવવામાં આવતી ગ્રેજ્યુઇટી સંપૂર્ણપણે કરમુક્ત ગણાય છે.

(બ) 1972નાં ગ્રેજ્યુઇટી યુકવણીધારા હેઠળ યુકવવામાં આવતી ગ્રેજ્યુઇટી-

આપ્રકારની ગ્રેજ્યુઇટીની રકમ પૈકી નીચેની ત્રણ માંથી સૌથી ઓછી થતી રકમ કરમુક્ત ગણાય.

(I) ખરેખર મળેલી ગ્રેજ્યુઇટી.

(II) વધુમાં વધુ ₹ 2000000

(III) નોકરીનાં વર્ષોદીઠ 15 દિવસનો પગાર.

(નોકરીનાં વર્ષો*15/26*મોંઘવારી ભથ્થાં સહિતનો નિવૃત્તિનાં માસનો પગાર)

નોંધ-ઉપરની ગણતરી માટે 6 માસ કે તેથી વધુ સમયને પૂર્ણ વર્ષ ગણવામાં આવે છે, જ્યારે 6 માસથી ઓછા સમયને ધ્યાનમાં લેવામાં આવતો નથી. તેમજ ઉપરની ગણતરી માટે નિવૃત્તિનાં છેલ્લા માસનો મોંઘવારી ભથ્થાં સહિતનો પગાર ધ્યાનમાં લેવાય છે.

(ક) ખાનગી કર્મચારીઓને યુકવવામાં આવતી ગ્રેજ્યુઇટી- કાયદેસરનાં કોર્પોરેશન સહિતનાં ખાનગી કર્મચારીઓને યુકવવામાં આવતી ગ્રેજ્યુઇટીની રકમ પૈકી નીચેની ત્રણ રકમોમાંથી સૌથી ઓછી થતી રકમ કરમુક્ત ગણાય.

(I) ખરેખર મળેલી ગ્રેજ્યુઇટી.

(II) વધુમાં વધુ ₹ 2000000

(III) નોકરીનાં પૂર્ણ વર્ષોટીઠ ½ માસનો પગાર.

(નોકરીનાં પૂર્ણ વર્ષો*1/2* નિવૃત્તિથી અગાઉનાં દશ માસનો સરેરાસ પગાર)

- a) ઉપરની ગણતરી માટે સામાન્ય સંજોગોમાં મૂળ પગાર ધ્યાનમાં લેવાય છે, પરંતુ નિવૃત્તિનાં લાભોની ગણતરી માટે મોંઘવારી ભથ્થુ ધ્યાનમાં લેવાતું હોય તો ઉપરની ગણતરી માટે પગાર= મૂળપગાર+મોંઘવારીભથ્થું+વેચાણ પર કમિશન તે મુજબ ગણવું.
- b) ઉપરની ગણતરી માટે નિવૃત્તિની અગાઉનાં દશ માસનો સરેરાસ પગાર ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે.

[5] માન્ય પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં માલિકનો ફાળો અને માન્ય પ્રોવિડન્ટ ફંડનું વ્યાજ – આ અંગેના નિયમો નીચે મુજબ છે.

(1) માન્ય પ્રોવિડન્ટ ફંડમાં માલિકનો ફાળો પગારનાં 12 ટકા સુધી કરમુક્ત છે. તેનાથી વધારાની રકમ કરપાત્ર બને છે.

(2) માન્ય પ્રોવિડન્ટ ફંડનું વ્યાજ વાર્ષિક 9.5 ટકા સુધી કરમુક્ત ગણાય છે. તેનાથી વધારાની રકમ કરપાત્ર બને છે.

[6] સવલતો (Perquisites)-પગાર કે મજૂરી ઉપરાંત માલિક તરફથી કર્મચારીને મળતા વધારાના બિનરોકડ કે વસ્તુ સ્વરૂપનાં લાભોને સવલતો કહે છે.આવકવેરાના હેતુ માટે કરપાત્રતાની દ્રષ્ટિએ સવલતોના ત્રણ પ્રકાર નીચે મુજબ છે.

(અ) બધાજ પ્રકારના કર્મચારીઓ માટે કરપાત્ર સવલતો-આવી સવલતો અને તેની કરપાત્રતા અંગેની જોગવાઈઓ નીચે મુજબ છે.

(1) ભાડા વગરનાં કે ઓછા ભાડાનાં મકાનની સવલત-કર્મચારીને આપવામાં આવતી આ સવલતની કરપાત્રતા નીચે મુજબનાં **BABC** પગારને આધારે નક્કી થાય છે.

B=BASIC = મૂળ પગાર

A=ALLOWANCES =કરપાત્ર ભથ્થાં

B=BONUS=બોનસ

C=COMMISSION=કમિશન

નોંધ- સામાન્ય સંજોગોમાં કરપાત્ર ભથ્થાંમાં મોંઘવારી ભથ્થું ધ્યાનમાં લેવામાં આવતું નથી,પરંતુ નિવૃત્તિનાં લાભોની ગણતરી માટે મોંઘવારી ભથ્થું ધ્યાનમાં લેવાતું હોય તો ઉપરની (BABC)ની ગણતરી માટે પણ તે ધ્યાનમાં લેવું.

A. જ્યારે સવલત તરીકે મળેલું મકાન કંપનીની માલિકીનું હોય ત્યારે,ઉપરમુજબ **BABC** પગારને આધારે નીચેના નીચમો મુજબ સવલતની કરપાત્ર કિંમત નક્કી થાય છે.

- 1) 10,00,000 કે તેનાથી ઓછી વસ્તીવાળા શહેરમાં મકાન આવેલું હોય ત્યારે BABCના 7.5% જેટલી રકમ કરપાત્ર ગણાય.
- 2) 10,00,000 થી વધુ પરંતુ 25,00,000 સુધીની વસ્તીવાળા શહેરમાં મકાન આવેલું હોય ત્યારે BABCના 10 % જેટલી રકમ કરપાત્ર ગણાય.
- 3) 25,00,000 થી વધુ વસ્તીવાળા શહેરમાં મકાન આવેલું હોય ત્યારે BABCના 15% જેટલી રકમ કરપાત્ર ગણાય.

B. સવલત તરીકે મળેલું મકાન ભાડેથી લઈને પુરું પાડેલું હોય ત્યારે વસ્તીનાં પરીબળને ધ્યાનમાં લીધા સિવાય મકાનનું ખરેખરે ભાડું અથવા BABC ના 15% બેમાંથી જે રકમ ઓછી હોય તે કરપાત્ર ગણાય.

C. માલિકીનું મકાન હોય કે ભાડાનું મકાન હોય બંને સંજોગોમાં માલિકે મકાનમાં સગવડ માટેનાં સાધનો જેવા કે ફર્નિચર, એ.સી, રેફ્રિજરેટર, ટી.વી, સોફા વગેરે પણ પુરા પાડેલાં હોય ત્યારે આવા સાધનોની કિંમતનાં 10% જેટલી રકમ તથા જો આવા સાધનો ભાડાના હોયતો તે અંગે ચુકવેલું ખરેખર ભાડું સવલત તરીકે અલગથી ઉમેરવા.

D. માલિક દ્વારા મકાનની સગવડ અંગે કર્મચારી પાસેથી ટોકન રકમ(ભાડું) વસુલ કરવામાં આવતી હોય ત્યારે ઉપરનાં નિયમો મુજબ નક્કી થયેલી સવલતની રકમમાંથી માલિકે વસુલ કરેલી ટોકન રકમ (ભાડું) બાદ કરવામાં આવે છે.

(2) કર્મચારીની અંગત જવાબદારી કે અંગત ખર્ચની માલિકદ્વારા ચુકવણી-કર્મચારીની અંગત જવાબદારી જેવી કે આવકવેરો,અંગત દેવું,અંગત વીમા પ્રીમિયમ,અંગત ક્રેડિટકાર્ડનું બિલ,વગેરે માલિકદ્વારા ચુકવી આપવામાં આવે ત્યારે માલિકે ચુકવેલી પુરેપુરી રકમ કરપાત્ર ગણાય છે.

(3) માલિકદ્વારા તેના કર્મચારીને પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે વિશિષ્ટ જામીનગીરીઓ કે ઇક્વિટી શેરોની મફતમાં ફાળવણી કે ફેરબદલી કરવામાં આવી હોય તો તેના મૂલ્ય જેટલી રકમ કરપાત્ર ગણાશે.

(4) માલિકદ્વારા તેના કર્મચારીને મફત ભોજનની સવલત પુરી પાડવામાં આવતી હોય ત્યારે-ભોજન ટીઠ ₹.50 લેખે થતી માલિકે ભોગવેલી રકમ કરમુક્ત ગણાય છે.તેનાથી વધારાની રકમ કરપાત્ર ગણાય છે.

(5) માલિક તરફથી કર્મચારીનાં સુપર એન્યુએશન ફંડમાં વાર્ષિક ₹ 100000 થી વધુ રકમનો ફાળો જમા કરાવવામાં આવ્યો હોય તો ₹ 100000 થી વધારાની રકમ કરપાત્ર ગણાશે.

(6) માલિકદ્વારા કર્મચારીની ક્લબ ફી ચુકવી આપવામાં આવી હોય ત્યારે તે તમામ પ્રકારનાં કર્મચારીઓ માટે પુરેપુરી કરપાત્ર બને છે.

(7) માલિકદ્વારા પુરી પાડવામાં આવેલી ક્રેડિટકાર્ડની સવલત અંગે માલિકે ભોગવેલી રકમ પુરેપુરી કરપાત્ર ગણાય છે.

(8) માલિકદ્વારા કર્મચારીને ઓછા વ્યાજ કે વગર વ્યાજ લોનની સગવડ આપવામાં આવતી હોય ત્યારે ₹ 20000 સુધીની મેડિકલના હેતુ માટેની લોન સિવાય બાકીના તમામ હેતુઓ માટેની લોન અંગે આપવામાં આવેલી વ્યાજની રાહત SBA નાં વ્યાજનાં દરને ધ્યાનમાં રાખીને કરપાત્ર ગણવામાં આવે છે.

(9) માલિકદ્વારા જુદા જુદા પ્રસંગોએ કર્મચારીને ભેટ કે બક્ષિસ આપવામાં આવી હોય ત્યારે રોકડ બક્ષિસ હોય કેવસ્તુ સ્વરૂપની બક્ષિસ હોય તે અંગે ₹5000 થી વધારાની રકમ કરપાત્ર બને છે.

(10) માલિકની જંગમ મિલકતોનો ઉપયોગ કરવાની સવલત-કોમ્પ્યુટર કે લેપટોપ જેવી ઇલેક્ટ્રોનિક મિલકતોનો ઉપયોગ કરમુક્ત છે,તે સિવાયની કોઈ પણ જંગમ મિલકતોની પડતર કિંમતના 10 ટકા જેટલી રકમ અથવા તે અંગે માલિકે ચુકવેલું ભાડુ કરપાત્ર ગણાય છે.

(11) માલિકની જંગમ મિલકતોની કર્મચારીના નામે ઓછી કિંમતે ફેરબદલીની કે વેચાણની સવલત-માલિક દ્વારા પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે નજીવી કે ઓછી કિંમતે જંગમ મિલકતો કર્મચારીઓને આપવામાં આવી હોય તો તે સવલતનાં મુલ્યાંકન માટે મિલકતોના પૂર્ણ થયેલા વર્ષોને આધારે(અધુરું વર્ષ ધ્યાનમાં લેવું નહીં)નીચે સુચવેલા દરે ધસારો બાદ કર્યા પછી, ધસારા બાદ કિંમત કરતાં ઓછી વસૂલ કરેલ રકમ કરપાત્ર સવલત ગણાય.

સૂત્ર-સવલતની કરપાત્ર રકમ=

મિલકતની નિયમ મુજબ ધસારા બાદ કિંમત- કર્મચારી પાસેથી વસૂલ કરેલ રકમ

*****નિયમ મુજબ ધસારો નીચેનાં દરે ગણવામાં આવે છે.**

વસ્તુનું નામ	ધસારાનો દર
1.ઇલેક્ટ્રોનિક વસ્તુઓ,કોમ્પ્યુટર વગેરે....	ઘટતી જતી બાકીની રીતે 50% નાં દરે.
2.મોટરકાર કે અન્ય વાહનો...	ઘટતી જતી બાકીની રીતે 20% નાં દરે.
3.અન્ય કોઈ પણ મિલકતો....	સીધી લીટીની રીતે 10% નાં દરે.

નોંધ- ઇલેક્ટ્રોનિક વસ્તુઓમાં,કોમ્પ્યુટર,લેપટોપ,ડેટા સ્ટોરેજનાં ડિજિટલ સાધનો, ડીજિટલ ડાયરી,પ્રિન્ટર્સ,વગેરેનો સમાવેસ થાય છે. પરંતુ ઘર-વપરાસની વસ્તુઓ જેવીકે વોશિંગ મશીન,રેફ્રિજરેટર,માઇક્રોવેવ ઓવન,મિક્સચર્સ વગેરેનો સમાવેશ થતો નથી.

(બ) ફક્ત વિશિષ્ટ પ્રકારનાં કર્મચારીઓ માટે કરપાત્ર ગણાતી સવલતો- કંપનીનાં સંચાલકો,કંપનીમાં સંગીન હિત(20 ટકાથી વધુ)ધરાવતા કર્મચારીઓ,તેમજ નાણાંના રૂપમાં ₹ 50000થી વધુ વાર્ષિક પગાર મેળવતા કર્મચારીઓ વિશિષ્ટ કર્મચારી ગણાય છે.નીચે જણાવેલી સવલતો ફક્ત આવા કર્મચારીઓ માટે કરપાત્ર ગણાય છે.

(1) અંગત નોકરોની સવલત- માલિક દ્વારા કર્મચારીને અંગત નોકરો(સેવકો)જેવાકે સફાઈ કામદાર,ચોકીદાર,માળી,રસોઈયા વગેરેની સવલત પુરી પાડેલી હોય ત્યારે આવા અંગત સેવકોને માલિકે ચુકવેલો પુરે પુરો પગાર કરપાત્ર સવલત ગણાય છે.

નોંધ-માલિકની માલિકીનાં મકાન સાથે માળીની સવલત મળેલ હોયતો તે અલગથી કરપાત્ર થશે નહીં,તે સિવાયનાં સંજોગોમાં તે કરપાત્ર બને છે.

(2) ગેસ,વિજળી અને પાણીની સવલત-આ સવલતની કરપાત્રતા નીચેનાં નિયમો મુજબ નક્કી થાય છે.

- જો આવી સવલત કંપનીના પોતાનાં આંતરિક સાધનોમાંથી પુરી પાડવામાં આવી હોયતો માલિકની દ્રષ્ટિએ જે પડતર કિંમત થાય તે કરપાત્ર સવલત ગણાય.
- જો આવી સવલત બહારથી ખરીદીને પુરી પાડવામાં આવી હોય તો આવી ખરીદી અંગે કંપનીએ ત્રાહિત પક્ષને ચુકવેલ રકમ કરપાત્ર સવલત ગણાય.

નોંધ- ઉપરની સવલત અંગે કર્મચારીએ મેળવેલ ખરેખર લાભ કરપાત્ર ગણાય.જો ઉપરની સવલત અંગે પગારમાંથી કોઈ રકમ વસુલ કરલ હોય તો તે બાદ થશે.

(3) મફત શિક્ષણની સવલત-

આ સવલતની કરપાત્રતા નીચેના નિયમો મુજબ નક્કી થાય છે.

- I. માલિક દ્વારા કર્મચારીનાં બાળકોની કે કુટુંબના કોઈ સભ્યોની શિક્ષણ ફી બારોબહાર ચુકવી આપવામાં આવતી હોય ત્યારે માલિકે ચુકવેલી પુરેપુરી રકમ કરપાત્ર ગણાય છે.
- II. કર્મચારીએ કુટુંબના કોઈ સભ્યની શિક્ષણ ફી ચુકવી હોય જે પાછળથી માલિક દ્વારા કર્મચારીને ચુકવી આપવામાં આવે ત્યારે પણ માલિકે ચુકવેલી પુરેપુરી રકમ કરપાત્ર ગણાય છે.
- III. માલિક દ્વારા સંચાલિત શૈક્ષણિક સંસ્થામાં કર્મચારીનાં સંતાનોને કે કુટુંબના કોઈ સભ્યને મફત શિક્ષણ આપવામાં આવતું હોય ત્યારે નીચેનાં નિયમો મુજબ કરપાત્રતા નક્કી થાય છે.
 - a) આવી સંસ્થામાં કર્મચારીનાં સંતાનને મફત શિક્ષણ પુરુ પાડવામાં આવતું હોય ત્યારે સંતાન દીઠ માસિક ₹1000 સુધીનો માલિકે ભોગવેલ ખર્ચ કરમુક્ત ગણાય છે, તેનાથી વધારાનો માલિકે ભોગવેલો ખર્ચ નજીકની અન્ય શૈક્ષણિક સંસ્થાના ફી ના ધોરણોને આધારે કરપાત્ર બને છે.
 - b) આવી સંસ્થામાં કર્મચારીનાં સંતાન સિવાયનાં અન્ય સભ્યોને મફત શિક્ષણ પુરુ પાડવામાં આવતું હોય તો તે અંગે માલિકે ભોગવેલો ખર્ચ નજીકની અન્ય શૈક્ષણિક સંસ્થાના ફી ના ધોરણોને આધારે પુરેપુરો કરપાત્ર બને છે.

(4) માલિક દ્વારા કર્મચારીનાં મેડિકલ ખર્ચની ચુકવણી- કર્મચારીએ કરેલો મેડિકલ ખર્ચ પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે માલિક દ્વારા ચુકવી આપવામાં આવ્યો હોય ત્યારે માલિકે ચુકવેલી રકમ કરપાત્ર બને છે.પરંતુ માલિક દ્વારા સંચાલિત હોસ્પિટલમાં મફત સારવારની સવલત,સરકારી હોસ્પિટલમાં મફત સારવારની સવલત તથા ઇન્ડમટેક્ષ કમિશનર દ્વારા માન્ય કરેલ હોસ્પિટલમાં મફત સારવારની સવલત સંપૂર્ણ પણે કરમુક્ત ગણાય છે.

(5) મોટરકારની સવલત-માલિક ફિંજ બેનિફિટ ટેક્સ(FBT)ને પાત્ર ન હોય ત્યારે માલિક દ્વારા કર્મચારીને પુરી પાડવામાં આવતી મોટરકારની સવલત નીચેના નિયમો મુજબ કરપાત્ર બને છે.

- I. મોટરકારનો ઉપયોગ સંપૂર્ણપણે ઓફિસ કે ધંધાકીય હેતુમાટે થતો હોય ત્યારે આવી સવલત સંપૂર્ણ કરમુક્ત ગણાય છે.(લોગ બુકમાં યોગ્ય નોંધ રાખેલી હોવી જોઈએ અને કર્મચારીએ પ્રમાણિત કરેલ હોવું જોઈએ)
- II. મોટરકારનો ઉપયોગ સંપૂર્ણપણે અંગત હેતુમાટે થતો હોય ત્યારે આવી સવલત સંપૂર્ણ કરપાત્ર ગણાય છે.જેની કિંમત નીચે મુજબ નક્કી થશે:

આવી મોટર કાર અંગે માલિકે ચૂકવેલ ખરેખર ચલિત કે નિભાવ ખર્ચ	
+ ગાડીની મૂળ પડતર કિંમતના 10 % અથવા માલિકે ચૂકવેલ ભાડુ +	
બાદ- આ સવલત અંગે માલિકે વસૂલ કરેલ રકમ જો હોય તો	-
કરપાત્ર સવલત	<u>.....</u>

- III. મોટરકારનો ઉપયોગ અંશતઃ ઓફિસ કે ધંધાકીય હેતુમાટે અને અંશતઃઅંગત હેતુ માટે થતો હોય ત્યારે આવી સવલતની કરપાત્રતા નીચેના ટેબલ(પત્રક) મુજબ નક્કી થાય છે.

એન્જિનની કેપેસિટી કે ક્ષમતા	ચલિત અને નિભાવ ખર્ચની ચુકવણી	
	માલિક દ્વારા ચુકવાય ત્યારે	કર્મચારી દ્વારા ચુકવાય ત્યારે
1.6 લિટર(1600 સી.સી) સુધી (નાની મોટરકાર)	મોટરકાર અંગે માસિક ₹ 1800 કરપાત્ર ગણાય.	મોટરકાર અંગે માસિક ₹ 600 કરપાત્ર ગણાય.
1.6લિટર(1600સી.સી)થી વધુ (મોટી મોટરકાર)	મોટરકાર અંગે માસિક ₹ 2400 કરપાત્ર ગણાય.	મોટરકાર અંગે માસિક ₹ 900 કરપાત્ર ગણાય.

નોંધ- (I) મોટરકારની સાથે ડ્રાઇવરની પણ સવલત મળી હોય ત્યારે તે અંગે અલગથી માસિક ₹ 900 લેખે થતી રકમ કરપાત્ર ગણી ઉમેરવામાં આવે છે

(II) ઉપરની ગણતરી માટે પૂર્ણ થયેલ માસ ધ્યાનમાં લેવાય છે.

(III) આ સવલત અંગે પગારમાંથી કપાયેલ રકમ બાદ થશે નહિ.

Prof. Dharmendra A Patel, N P Patel Commerce College, Vadodra

(ક) તમામ પ્રકારનાં કર્મચારીઓ માટે કરમુક્ત ગણાતી સવલતો-માલિકની હોસ્પિટલમાં કે સરકારી હોસ્પિટલમાં મફત સારવાર,માલિક દ્વારા મેડિકલેઇમ પ્રીમિયમની ચુકવણી,મફત ટેલિફોનની કે મોબાઇલની સવલત,મફત નાસ્તાની સવલત,મફત સામૂહિક મનોરંજનની સવલત,કર્મચારીને મફત તાલિમ, વગેરે જેવી સવલતો સંપૂર્ણપણે કરમુક્ત છે. આવી સવલતોની યાદી નીચે મુજબ છે:

- i. માલિકની હોસ્પિટલમાં કે સરકારી હોસ્પિટલમાં કે સરકારમાન્ય હોસ્પિટલમાં કર્મચારી કે તેના કુટુંબના સભ્યને મફત દાક્તરી સારવારની સવલત
- ii. માલિક દ્વારા કર્મચારીઓના ગૃપ મેડિકલ વીમા યોજના હેઠળ પ્રીમિયમની ચુકવણીની સવલત.
- iii. કર્મચારીના રહેઠાણના સ્થળે મફત ટેલિફોનની કે મોબાઇલની સવલત
- iv. કર્મચારીઓને મફત પીણાં અને નાસ્તાની સવલત
- v. ફક્ત સુદૂરના વિસ્તાર કે દરિયાઈ સરહદમાં આવેલ નોકરીના સ્થળ પર આપાતી મફત ભોજનની સવલત
- vi. કર્મચારીઓને મફત સામૂહિક મનોરંજનની સવલત.
- vii. કર્મચારીઓને મફત તાલિમ કે પ્રશિક્ષણની સવલત
- viii. કર્મચારીઓને રાહત દરે માલના વેચાણની સવલત
- ix. ટ્રાન્સપોર્ટના વ્યવસાયમાં નોકરી કરતા કર્મચારીઓને માલિક તરફથી મફત કે રાહતદરે આપવામાં આવતી ટ્રાન્સપોર્ટની સવલત
- x. માલિકના કોમ્પ્યુટર કે લેપટોપનો કર્મચારી કે તેના પરિવાર જનો દ્વારા અંગત કામ માટે મફત ઉપોયગની સવલત
- xi. કોમ્પ્યુટર, ઇલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણ કે કાર સિવાયની 10 વર્ષ કે વધુ ધંધામાં ઉપયોગમાં લેવાઈ ચુકેલી જંગમ મિલકતની કર્મચારીને મફત ફેરબદલીની સવલત વગેરે જેવી સવલતો સંપૂર્ણ પણે કરમુક્ત ગણાય છે

[7] પગારની અવેજમાં મળતા અન્ય લાભો-આવા લાભો અને તે અંગેની જોગવાઈઓ નીચે મુજબ છે.

- 1) નિયત મર્યાદામાં L.T.C (રજા સહિતનું પ્રવાસ કન્સેસન) તમામ પ્રકારનાં કર્મચારીઓ માટે સંપૂર્ણ કરમુક્ત છે.પરંતુ કોઈ કર્મચારી એ પ્રવાસ કર્યો ન હોય અને તેના બદલામાં રોકડ સ્વિકારી હોય તે કરપાત્ર ગણાય છે.
- 2) જો કોઈ કર્મચારી ચાલુ નોકરી દરમ્યાન ભેગી થયેલી રજાઓનું રોકડમાં રૂપાંતર કરે તો તે તમામ પ્રકારના કર્મચારીઓ માટે કરપાત્ર ગણાય છે.
- 3) નિવૃત્તિ વખતે રજાઓનું રોકડમાં રૂપાંતર સરકારી કર્મચારીઓ માટે સંપૂર્ણ કરમુક્ત ગણાય છે.
- 4) નિવૃત્તિ વખતે ખાનગી કર્મચારીઓની રજાઓનું રોકડમાં રૂપાંતર- નીચેની ચાર રકમો માંથી ઓછી થતી રકમ કરમુક્ત ગણાય છે.

- (I) નોકરીના પૂર્ણ વર્ષ દીઠ 1 માસના પગાર લેખે થતી રકમ.
- (II) નિવૃત્તિ પહેલાના દસ માસનો સરેરાસ પગાર.
- (III) ખરેખર મળેલી રકમ.
- (IV) વધુમાં વધુ ₹ 300000.

[8] કુલ ગ્રોસ પગારમાંથી બાદ મળવાપાત્ર કપાતો-

- I. **મૂળભૂત કપાત (Standard Deduction)**- નાણાંકીય વર્ષ 2019-20 થી પગારના શીર્ષક હેઠળના કુલ ગ્રોસ પગારમાંથી ₹.50000 મૂળભૂત કપાત તરીકે બાદ મળે છે.
- II. **વ્યવસાયવેરો**- વર્ષદરમિયાન કર્મચારીએ ચુકવેલ વ્યવસાયવેરો બાદ મળે છે.

[9] કલમ 80 સી હેઠળ બાદ મળવાપાત્ર કપાતો-કરદાતા પાછલા વર્ષ દરમિયાન પોતાનું તથા બાળકોના જીવન વીમા પ્રીમિયમ, પ્રોવિડન્ટ ફંડ, પબ્લિક પ્રોવિડન્ટ ફંડ, 5 વર્ષ કે તેથી વધુ સમયની ફિક્સ ડિપોઝીટ, બાળકોની શિક્ષણ ફી, મકાનની લોનની મુદ્દલ રકમની ચુકવણી, પોસ્ટ ઓફિસ ટાઇમ ડિપોઝીટ યોજના, યુ.ટી.આઈની યુનિટ લિંક વીમા યોજના વગરેમાં રોકાણ કરે તો મહત્તમ ₹.150000 સુધી સામાન્ય કપાત તરીકે કુલ ગ્રોસ આવકમાંથી બાદ મળે છે.

Prof. Dharmendra A. Patel, N. P. Patel Commerce College, Naroda